

Vyvěšeno dne: 22. 11. 2022

Svěšeno dne: 7. 12. 2022

28 Cdo 1884/2022-339

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jana Eliáše, Ph.D., a soudců Mgr. Petra Krause a Mgr. Zdeňka Sajdla ve věci žalobkyně **LP EXPO, s.r.o.**, IČO 262 50 837, se sídlem v Brně, Sportovní 586/2c, zastoupené Mgr. Vítězslavem Jírou, advokátem se sídlem v Brně, Jezuitská 14/13, proti žalovanému **statutárnímu městu Brnu**, IČO 449 92 785, se sídlem v Brně, Dominikánské náměstí 196/1, zastoupenému Mgr. Janem Hrabou, advokátem se sídlem v Praze 4, Na Pankráci 404/30, o 7.958.218 Kč s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 247 C 16/2019, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 15. února 2022, č. j. 37 Co 32/2021-303, t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 15. února 2022, č. j. 37 Co 32/2021-303, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

1. Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 30. 9. 2020, č. j. 247 C 16/2019-240, zamítl žalobu na zaplacení v záhlaví uvedené částky s náklady spojenými spojenými s uplatněním pohledávky ve výši 1.200 Kč (výrok I.) a zavázal žalobkyni k náhradě nákladů řízení žalovanému v částce 4.200 Kč (výrok II.). Žalobkyně se po žalovaném domáhá částky 7.958.218 Kč s příslušenstvím jako bezdůvodného obohacení za protiprávní užívání venkovního parkoviště umístěného na střešní konstrukci stavby garáže č. p. 609 (ve vlastnictví žalobkyně) postavené na pozemcích (ve vlastnictví žalovaného)

parc. č. 1084/6, 1084/9 a 1084/10 v katastrálním území Ponava, obci Brno, neboť byly v době od 23. 2. 2017 do 31. 12. 2018 přístupné veřejnosti ve smyslu § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalobkyně (ani její právní předchůdce) nikdy neudělila výslovně ani konkludentně souhlas s obecným užíváním parkoviště, a dospěl tak k závěru, že předmětné parkoviště nebylo v rozhodné době veřejným prostranstvím, neboť judikatura Nejvyššího soudu, jakož i judikatura soudu Ústavního je ustálena v závěru, že souhlas vlastníka s obecným užíváním je jednou z kumulativních podmínek ke vzniku veřejného prostranství. Nebylo-li tedy venkovní parkoviště veřejným prostranstvím, chybí rovněž i pasivní věcná legitimace žalovaného jako obce. Městský soud se též zabýval námitkou započtení žalovaného, jelikož žalobkyně užívá jeho pozemek (má na něm postavenou shora uvedenou stavbu) bez právního důvodu, pročez i na tomto základě předmětnou žalobu zamítl.

2. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 15. 2. 2022, č. j. 37 Co 32/2021-303, k odvolání žalobkyně změnil rozsudek soudu I. stupně ve výroku I. tak, že základ nároku žalobkyně je dán (výrok I.), zatímco ve výroku I. ohledně výše a splatnosti žalované částky, jakož i ve výroku II. jej zrušil a věc danému soudu vrátil k dalšímu řízení (výrok II.). Odvolací soud nesouhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že lze na zjištěný skutkový stav aplikovat závěry plynoucí z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2378/2016, v otázce nutnosti poskytnutí souhlasu vlastníka pozemku (žalobkyně) s jeho užíváním jako veřejné prostranství, poukazuje přitom na dřívější judikaturu Nejvyššího i Ústavního soudu, jež otázku souhlasu vlastníka nepovažovala za relevantní. Upozornil na zásadu legitimního očekávání v případech, v nichž se během řízení změnila judikatura Nejvyššího soudu, a nutnost posouzení věci dle judikatury dřívější. Neztotožnil se ani se závěrem soudu prvního stupně stran započtení vzájemných pohledávek, neb Městský soud, aniž by v tomto směru byly provedeny a hodnoceny důkazy, dovedl, že finanční náhrady účastníků musí být rovnocenné. Odvolací soud tedy rozsudek soudu prvního stupně zčásti změnil, zčásti zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

3. Proti rozsudku Krajského soudu v Brně podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“), spatřuje v odchýlení odvolacího soudu od rozhodovací praxe soudu Nejvyššího (zejména rozsudku ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2378/2016). Odvolací soud přitom nesprávně posoudil podmínku udělení souhlasu vlastníka s užíváním pozemku ke vzniku veřejného prostranství a uvedl, že na danou kauzu je nutné aplikovat dřívější judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu (což je v rozporu kupř. s nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09, nebo ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. III. ÚS 3221/11). Dovolatel rozporuje rovněž závěr odvolacího soudu týkající se označení budovy parkoviště jakožto veřejného prostranství, neb jde o otázku dovolacím soudem doposud neřešenou. Dotčená plocha není částí zemského povrchu ani plochou pozemní komunikace. Nemůže-li být budova prohlášena za veřejnou komunikaci, je zde i nedostatek pasivní legitimace žalovaného. Dále dovolatel namítá, že je rozhodnutí odvolacího soudu v rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu pro jeho nepřezkoumatelnost a překvapivost.

4. Na základě výše uvedených argumentů dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc v dané části vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

5. K dovolání se vyjádřila žalobkyně, jež rozsudek odvolacího soudu považuje za správný a podané dovolání za nedůvodné, pročež navrhuje zamítnutí řečeného mimořádného opravného prostředku.

6. Při rozhodování o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

7. Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zabýval jeho přípustností.

8. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

9. Dovolání žalovaného je přípustné, neboť se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe odvolacího soudu při posouzení podmínky udělení souhlasu vlastníka s užíváním pozemku ke vzniku veřejného prostranství.

10. Nejvyšší soud (stejně tak Ústavní soud) pravidelně judikuje, že při výkladu časových účinků judikatury je třeba zásadně vycházet z tzv. incidentní retrospektivity nových právních názorů, tedy z potřeby jejich aplikace na všechna probíhající řízení, jakož i na případy budoucí. Ačkoliv retrospektivní aplikací nového právního závěru je zasazeno do očekávání, jež dřívější judikatura u svých adresátů mohla vyvolat, opačný postup by znamenal, že soud vědomě aplikuje „nesprávný“ právní názor, a navíc by jím byl ohrožen princip rovnosti. Nový právní názor musí být vnímán jako retrospektivní působení judikatury, a nikoliv jako retroaktivní působení právních norem; jde o korekci chybného („překonaného“) právního názoru, a musí být proto aplikován i na probíhající soudní řízení. Výjimečné nepoužití nově se prosadivších judikatorních názorů může být odůvodněno pouze v konkrétních specifických situacích, v nichž existuje intenzivnější zájem na ochraně legitimního očekávání a důvěry adresátů právních norem ve stabilitu právního řádu (srovnej kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2020, sp. zn. 20 Cdo 3450/2019, ze dne 11. 12. 2019, sp. zn. 30 Cdo 2542/2019, a ze dne 22. 8. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1788/2011, nebo rozsudky téhož soudu ze dne 30. 5. 2022, sp. zn. 30 Cdo 2601/2021, i ze dne 6. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2561/2014, či v odborné literatuře KÜHN, Zdeněk. *Prospektivní a retrospektivní působení judikatorních změn*. Právní rozhledy, č. 6/2011, s. 191 a násl.).

11. Uvedená konstantní judikatura odvolacího soudu úzce koresponduje s ustálenou rozhodovací praxí Ústavního soudu – výjimky z výše uvedeného principu incidentní retrospektivy mohou být dány, jak bylo výše uvedeno, pouze specifickými okolnostmi, jež založí intenzivnější zájem na ochraně legitimních očekávání adresátů právních norem (srov. například nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3500/18). Zmíněná výjimečnost situace nicméně nemůže spočívat pouze v tom, že v důsledku aplikace nového právního názoru došlo ke zhoršení právního postavení jedné ze stran horizontálního právního vztahu, a ani v tom, že dotčený účastník řízení na dřívější judikaturu spoléhal; zmíněné důsledky jsou totiž pojmovými znaky judikatorního odklonu a nemohou zmíněnou výjimečnost samy o sobě založit. V případě soukromoprávního vztahu zásadně zaslouží ochranu nejen důvěra jedné strany ve výklad práva podaný již překonanou judikaturou, ale též oprávněné očekávání druhé strany v to, že původně nesprávný výklad práva již

nadále nebude aplikován na dřívější právní vztahy. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance, povoláné i k sjednocování judikatury nižších soudů, se přitom přistupuje opatrně a způsobem, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování, jenž je důležitým atributem právního státu, a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení (k tomu např. nález Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 1955/15, publikovaný pod č. 208/2015 ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, nebo nález Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09).

12. V předmětné kauze nebyly tvrzeny ani nevyšly najevo konkrétní skutečnosti, které by dovolovaly odchylky od platné judikatury, stejně tak v rozsudku odvolacího soudu nebyla odůvodněna natolik specifická situace, jež by umožnila nepoužití nově se prosadivších judikatorních názorů. Neaplikoval-li odvolací soud za naznačené situace platnou judikaturu týkající se souhlasu vlastníka s obecným užíváním jakožto jedné z podmínek ke vzniku veřejného prostranství, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

13. Pokud jde o samotný vznik veřejného prostranství, Nejvyšší soud připomíná, že veřejné prostranství vzniká souhrnným naplněním jeho znaků. Prvním znakem je existence určitého prostoru (pozemku či jeho části), který je přístupný každému bez omezení. Druhým znakem, jenž lze dovodit z demonstrativního výčtu typů prostor, které jsou veřejným prostranstvím, je existence určitého veřejně prospěšného účelu, k němuž veřejné prostranství slouží. Jde především o účel dopravní (ulice, chodníky, cesty), účel hospodářský a sociální (náměstí, tržiště) či účel rekreační (veřejná zeleň, parky). Dle současné judikatury Nejvyššího soudu je zřejmé, že ke vzniku veřejného prostranství je zapotřebí splnit rovněž podmínku souhlasu s tímto veřejným užíváním vlastníkem pozemku, a to buď výslovně, či konkludentně (srovnej namátkou rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1472/2020, či též usnesení téhož soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. 22 Cdo 2442/2021, ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 28 Cdo 252/2022, či ze dne 27. 4. 2022, sp. zn. 22 Cdo 2955/2021; stejný názor je vysloven i v odborné literatuře, k tomu viz např. HUNEŠ, Karel, RANDUSOVÁ, Eva a MÁCHA, Aleš. *Veřejné prostranství a jeho platný vznik*. Právní rozhledy, č. 10/2017, str. 366 a násl.).

14. Co se týče třetí shora uvedené podmínky, nelze odvolacímu soudu přisvědčit, že souhlas vlastníka pozemku se vznikem veřejného prostranství nebyl v dřívější judikatuře relevantní. V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2378/2016, nebyla totiž daná podmínka uvedena poprvé, jak je též popsáno ve shora zmíněném rozsudku Nejvyššího soudu. Názor, že se v případě veřejného užívání jedná o omezení vlastnického práva, s nímž musí vlastník souhlasit, jinak by se totiž jednalo o protiústavní omezení vlastnického práva postavené na roveň vyvlastnění, byl vysloven v již mnoha rozhodnutích dřívějších, ač vztahujících se zejména k veřejně přístupným účelovým komunikacím, což je však toliko jedna z podmnožin institutu veřejného prostranství (srovnej kupř. nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2942/10, publikovaný pod č. 44/2011 ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, a dále rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 9. 2009, č. j. 5 As 27/2009-66, publikovaný pod č. 2012/2010 ve Sbírce rozhodnutí NSS, a ze dne 16. 5. 2011, č. j. 2 As 44/2011-99, či ze dne 9. 11. 2011, č. j. 9 As 55/2011-141). Žalobkyně tedy nemohla být v legitimním očekávání, že souhlas vlastníka pozemku není ke vzniku veřejného prostranství podstatný.

15. Dovolací námitka žalovaného je tudíž rozhodně důvodná, avšak Nejvyšší soud zdůrazňuje, že v dalším řízení bude nezbytné zkoumat i otázku, zda, ač by případně nebyly

formálně splněny veškeré podmínky pro vznik veřejného prostranství, nedocházelo v rozhodném období ke vzniku bezdůvodného obohacení na straně obce pro faktické užívání zmíněné nemovitosti k veřejnému prospěchu užíváním materiálně srovnatelným s veřejným prostranstvím.

16. S ohledem na přípustnost dovolání Nejvyšší soud zohlednil také další zmatečnostní [§ 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř.], případně i jiné vady řízení, jež mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

17. Dovolateli není možné přitakat ohledně vytýkané překvapivosti rozsudku odvolacího soudu. V situaci, v níž řečený soud rozhodoval na podkladě skutkových závěrů učiněných již soudem prvního stupně a jeho posouzení vycházelo z průběhu předcházejícího řízení, nelze toliko ze změny právního posouzení zjištěného skutkového stavu věci dovozovat nepředvídatelnost či překvapivost měnícího rozsudku odvolacího soudu, když za překvapivé (nepředvídatelné) lze v daných souvislostech považovat pouze takové rozhodnutí, jež z pohledu předcházejícího řízení originálním způsobem posuzuje rozhodovanou věc a jehož přijetím je účastník řízení zbaven možnosti skutkově a právně argumentovat (viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2007, sp. zn. IV. ÚS 321/2007, dále rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2125/2006, a ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010). V projednávané věci odvolací soud přijal skutkový stav tak, jak jej zjistil soud prvního stupně, a stejně jako tento soud se zabýval podmínkou souhlasu se vznikem veřejného prostranství, avšak na rozdíl od nalézacího soudu došel k závěru, že rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 2378/2016 na projednávanou věc aplikovat nelze, musí se ctít zásada legitimního očekávání a má být rozhodnuto dle judikatury dřívější. Je tedy patrné, že soudy první i druhé instance na základě shodných skutkových zjištění dospěly k odlišnému právnímu závěru, které ovšem není možné označit jako originální posouzení dané věci, jež by znemožnilo účastníkům skutkově či právně argumentovat, neboť vyplývá z dosavadního průběhu sporu mezi procesními stranami a jimi předestřených úvah. Rozhodnutí soudu druhého stupně tedy není možné kvalifikovat jako překvapivé ve smyslu ustálené judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu.

18. Řízení přitom netrpí ani dovolatelem vytýkanou vadou nepřezkoumatelnosti rozhodnutí, čímž se rozumí nedostatek zcela evidentně bránící realizaci přezkumné činnosti odvolacích soudů nebo soudu dovolacího. Z judikatury plyne, že jde především o takové rozhodnutí, jehož odůvodnění účastníkům neumožňuje uplatnit procesní práva formulováním relevantní odvolací (dovolací) argumentace (za všechny viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněný pod č. 100/2013 Sb. rozh. obč.). Je-li z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu patrné, z jakých důvodů změnil rozhodnutí městského soudu, Nejvyšší soud neshledává, že by rozsudek krajského soudu v intencích shora uvedeného obsahoval vady takové intenzity, které by znemožňovaly provést řádný přezkum či formulovat dovolací argumentaci.

19. Ve světle předeslaného výkladu lze uzavřít, že zmíněné právní posouzení věci odvolacím soudem je nesprávné, aniž by za dané situace bylo nezbytné vyjadřovat se k další dovolatelem předestřené otázce (zdali může být budova či její část označena za veřejné prostranství), Nejvyšší soud proto rozsudek krajského soudu zrušil, a to i v jeho výroku II., jelikož jde o výrok akcesorický, a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

20. Odvolací soud je podle § 243g odst. 1, části věty první za středníkem, o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázán právními názory dovolacího soudu vyslovenými v tomto rozhodnutí.

21. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů řízení dovolacího bude rozhodnuto v rámci nového rozhodnutí o věci (§ 243g odst. 1, věta druhá, o. s. ř.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 7. 11. 2022

L. S.

JUDr. Jan Eliáš, Ph.D. v. r.
předseda senátu